

מדינת ישראל
משרד החינוך
מינהל חברה ונוער
אגף של"ח וידיעת הארץ

מפגשים של טבע מגבעת יונה אל נחל לכיש

"אם הטבע ישמש לך מורה, הרי תהיה נפשך גדולה" (גיתה)

[פארק לכיש](#), מתוך: ויקיפדיה

היש"מ מותאם: לסדנת "מפגש טבע בארץ ישראל"

מאת: תמר אבין חסון

עריכה: רונית בין

עריכה לשונית: אפרת חבה

עיבוד: אלי שיש

תשע"ג - 2013

רח' הנבאים 30, בניין ארלדן ירושלים, 91911, טל': 02-5603190/1, פקס': 02-5602054
אגף של"ח וידה"א – inbalba@education.gov

קובץ זה מכיל קישורים גם לאתרים חיצוניים שאינם אתרי משרד החינוך.
תוכן אתרים אלו, לרבות הפרסומות הכלולות בו, הינו באחריות בעלי האתרים ואינו באחריות משרד החינוך.

מפגשים של טבע

מגבעת יונה אל נחל לכיש

"אם הטבע ישמש לך מורה, הרי תהיה נפשך גדולה" (גיתה)

ארץ ישראל היא מקום מפגש של שלוש יבשות (אסיה, אפריקה ואירופה), של ארבעה סוגי אקלים (ממוזג, ים-תיכוני, ערבותי ומדברי), של ים עם יבשה. מפגשים אלו יצרו עושר נופי ומגוון יוצא דופן במרכיבי הרובד הפיזי, היוצר מגוון עשיר של בתי גידול ביחס לשטח הארץ. ראשיתו של המסלול **בגבעת יונה**, הצופה אל המרחב העירוני של **העיר אשדוד** ואל השטחים הפתוחים בסביבתה. המסלול ממשיך לאורך **נחל לכיש** עד לפארק לכיש. אזור זה של הנחל הוא פנינת טבע בעלת ערכי טבע ייחודיים שכן הוא משמש בית גידול חשוב ביותר לבעלי חיים. תהליך הניקוי של מי הנחל תורם לביסוס אוכלוסיות של בעלי חיים וצמחים מגוונים במקום. לאורך המסלול, ניכרות תופעות של מפגש בין הטבע ליישוב עירוני גדול, מפגש המתאפשר גם בשל ההבנה של חשיבות השמירה על איזון בין פיתוח ושימור.

חבל ארץ : מישור החוף הדרומי.

משך זמן היש"מ: כחמש שעות (ללא נסיעה).

אורך מסלול ההליכה: כשלושה ק"מ.

מפה: מפת העיר אשדוד ומפת סימון שבילים גוש דן וארץ פלשת 10.

נקודת התחלה: גבעת יונה, ני"צ 11670/13450.

נקודת סיום: צומת הרחובות הרצל-ז'בוטינסקי, ני"צ 11735/13580.

עונה מומלצת: כל עונות השנה.

מגבלות: בחורף, הירידה מגבעת יונה עלולה להיות בוצית. במקרה כזה, יש לרדת דרך הדשא וכן רצוי ללכת עם המדרכה שבגדת הנחל.

דגשי בטיחות: הקפדה על נוהל חציית כבישים במעברי חציה ובאור ירוק בלבד; אין להתקרב לשפת הנחל מחשש לנפילה; חל איסור על שתייה ממי הנחל.

דרגת קושי: קלה, העלייה לגבעת יונה במדרגות. דרשת הקושי של ההליכה בחולות בינונית.

ערוץ הנחל בר-נגישות.

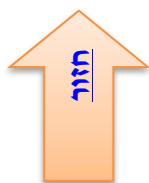
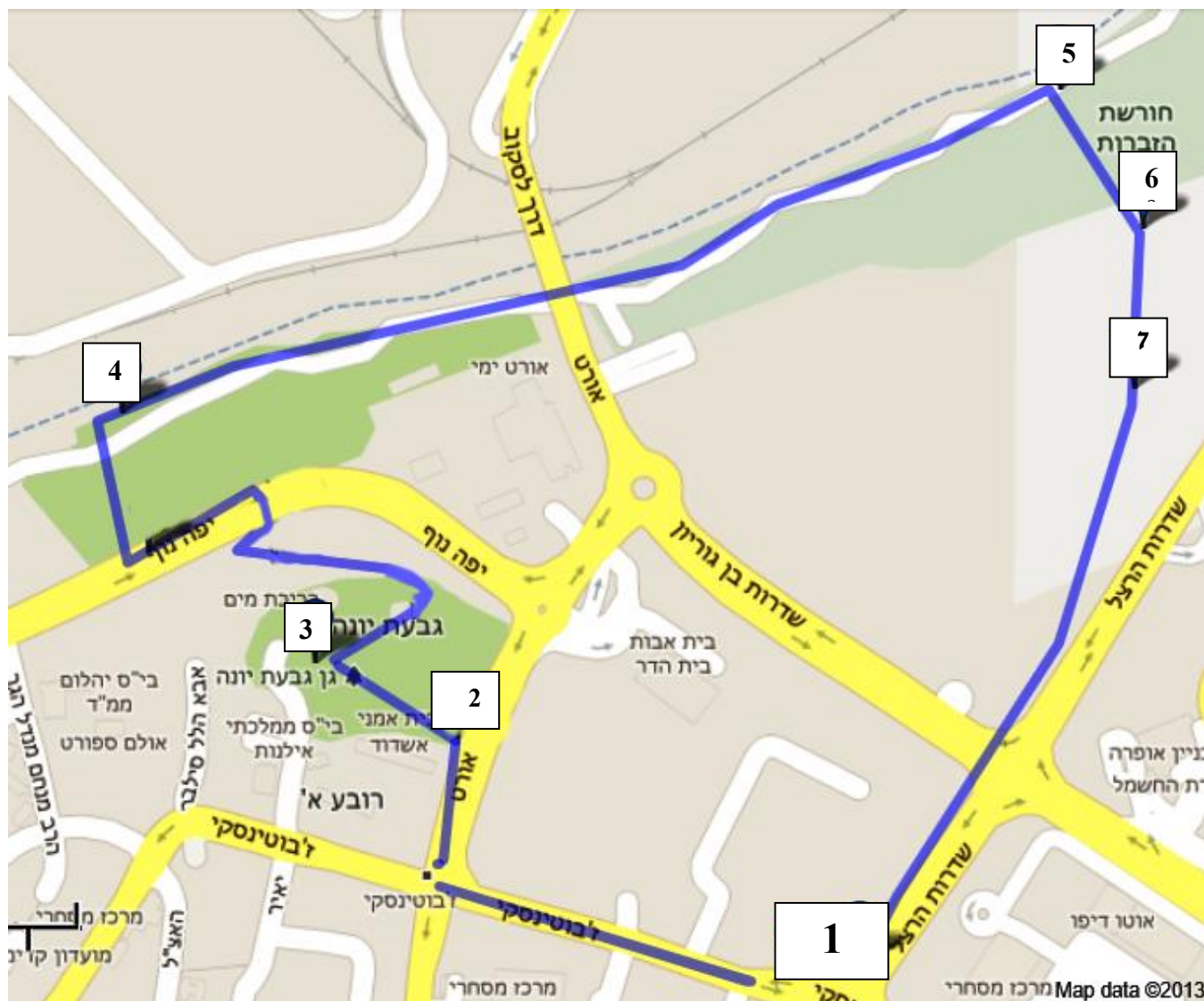
אתרים בתשלום: אין.

1. תיאור מסלול
2. מפת היש"מ
3. תיאור האתרים שבמסלול
4. מהלך הפעילות ביש"מ
5. המחשות ואמצעי עזר לניהול היש"מ
  - משחקים ונהנים (1)
  - פרטים בנוף ומפגשי טבע (2)
  - יונה הנביא ושליחותו (3) – פאזל
  - קום לך אל נינווה (4) – שיר
  - ברכות מים המעוטרות בפסיפס (5) – תמונה
  - מפגש עם מגוון הצומח בגבעת יונה ובשמורת נחל לכיש באשדוד (6)
  - מפגש עם מגוון העופות ובעלי החיים שבשמורת נחל לכיש באשדוד (7)
  - סיפורו של נחל לכיש (8)
  - סיפורו של נחל לכיש (9) – תשובות
  - נחל לכיש – אגן הניקוז של הנחל (10)
  - שיטה מלבניה (11)
  - מעגל השל"ח (12)
  - מהו מעגל השלח
  - נכון ולא-נכון בפארק לכיש באשדוד (13)
6. תנ"ך: יונה א-ד
7. ביבליוגרפיה מומלצת
8. קישורים אינטרנטיים נוספים

תיאור מסלול

תחילת המסלול בצומת הרחובות הרצל וז'בוטינסקי (1). משם נצעד מערבה ונפנה ימינה, לכיוון צפון, לרחוב אורט. משם נטפס לגבעת יונה (2) – הקרויה על שמו של יונה הנביא. נצפה על אזור אשדוד: על שפך נחל לכיש, על נמל אשדוד ועל חולות מישור החוף. נערוך סיור על הגבעה אל ברכות מים המקושטות בפסיפסים (3) ואל המגדלור. ממצוק הכורכר היחיד באזור נרד אל רחוב יפה נוף, נחצה את הרחוב אל נחל לכיש (4) ונהלך לאורכו, לכיוון מזרח, על הגדה הדרומית, שעטורה במדשאות ובעצי דקל, בפסלים ובספסלים מעוצבים. נראה צמחיית נחל אופיינית וכן עצי חרוב שניטעו בפארק היוצרים יחד רצועת טבע ירוקה ותחושת מרחב פתוח. הליכה לאורך הנחל מובילה אל פינת חי שבה יענים, דישונים, זברות, איילים, ראמים, יחמורים ועוד.

המזח הקטן (5) שעל גדת הנחל, העשוי עץ, מושך אליו צפי ביצה רבים ועופות מים, כגון שלדגים ואגמיות, החיים בנחל בהמוניהם. מעבר לפינת החי, גדר של פארק אתגרים. בנקודה זו אפשר לעבור לחולות ולסבך עצי השיטה. נחדור אל סבך נאה של עצי שיטה מלבינה (6), נחצה את דיונות החול (7) לכיוון דרום, שם נראה צמחיית חול אופיינית – רותם ולענה. משם נחזור אל נקודת ההתחלה, שהיא גם נקודת הסיום (1).

תיאור האתרים שבמסלול

גבעת יונה (2)

גבעת יונה צופה על פארק נחל לכיש ועל מישור החוף עד פלמחים. מסורת מוסלמית קדומה טוענת שבמקום נמצא קברו של הנביא יונה. במקום שרידי מקאם נבי א-יונס – מקום קדוש לערבים הקרוי על שם הנביא יונה. במפת מידבא, מהמאה השישית לספירה, מצוין אתר ליד אשדוד המיוחס לקדוש יונה. על הגבעה עומד פסל של לווייתן הבא לציין את הקשר של המקום לסיפורו של יונה. בתקופת המנדט הבריטי, הציבו הבריטים תחנת תצפית של משטרת החופים על גבעה זו במטרה לאתר ספינות מעפילים. לפני שנים מספר, הוקם גן על הגבעה ובו מצבת אבן לזכרה של יפה בן-עמי, אשתו של עובד בן-עמי ז"ל, מיוזמי הקמת העיר אשדוד. הגן קרוי על שמה – גן יפה.

ברכות מים מעוטרת בפסיפס (3)

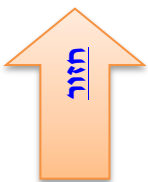
ברכות המים שעל הגבעה מבטיחות אספקת מים סדירה לעיר אשדוד וסביבתה. תלמידי בית ספר מקיף א' בעיר יצרו את הפסיפס המעטר את הברכות. העבודה הופסקה עקב קיצוץ בתקציב. מנקודת התצפית שעל הגבעה אפשר לראות את העיר אשקלון מדרום, את קיבוץ פלמחים מצפון ואת הרי יהודה ממזרח. למרות מיקומה של הגבעה בלב בעיר, היא שמורת טבע ומתקיימים בה כחמישים מינים הגדלים ברכסי כורכר. על הגבעה מגדלור, עשוי בטון יצוק. גובהו ארבעים ושניים מטרים והוא מעוטר בעיטור משבצות בחלקו העליון. על המגדלור מנורה מסתובבת המאירה לכיוון הים בלבד. אמנם בעידן הטכנולוגי אניות אינן זקוקות למגדלור, אך אורו האיר את הסביבה החשוכה בכל לילה. בשנת 2010, הופסקה פעילותו של המגדלור.

פארק לכיש אשדוד (4-7)

הנחל נקרא על שם העיר הקדומה לכיש. ראשיתו של נחל לכיש במדרונות המערביים של הרי חברון, משם הוא מתפתל לאורך כשישים קילומטרים ונשפך לים התיכון סמוך לנמל אשדוד. נחל לכיש הוא נחל אכזב בחלקו הגדול, וזורמים בו בעיקר מי שיטפונות. רק סמוך לשפך לים, מתמלא הנחל ממי תהום גבוהים, לכן בשלושת הקילומטרים האחרונים של הנחל הוא מלא מים כל השנה. רוחבו של הנחל בקטע זה מגיע עד חמישה-עשר מטרים בערך. באזור זה, הסמוך לעיר אשדוד, הקימה הקק"ל את פארק לכיש. עיריית אשדוד מתחזקת את הפארק.

עד הקמת הפארק, באמצע שנות התשעים של המאה ה-20, היה קטע הנחל שבתחום העיר אשדוד מזוהם כתוצאה מהזרמת שפכים מאזורי התעשייה של העיר, השוכנים מדרום ומצפון לו, אל הנחל. מאחורי הפארק נמצאות דיונות חול. באזור מישור החוף הדרומי, רצועת החולות היא רחבה בשל היותה קרובה למוצא החולות – המגיעים ממצרים דרך הים – ובשל ריחוקה מרצועת ההר – המשמשת

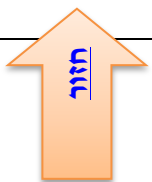
מחסום טבעי בפני החולות הנוודים מזרחה. הצמחים ובעלי החיים במקום מותאמים לתנאים הפיזיים המיוחדים של דיונות החול, דבר המאפשר את הישרדותם חרף הקשיים. באזור זה, חורשה גדולה של עצי [שיטה מלבנה](#). באזור העיר אשדוד, נמצא הריכוז הגדול בישראל של עץ זה, שמוצאו אפריקאי.

מהלך הפעילות ביש"מ

סדר	מיקום הפעילות	נושא הפעילות	תיאור הפעילות	דגש מיוחד	הערות	זמן	ציוד מיוחד
1	בצומת הרחובות למרגלות גבעת יונה (1)	הליכה			* בנקודה זו מקום תחנת אוטובוס. *עליה לגבעת יונה מצד מזרח .	15 דק'	
2	גבעת יונה (2)	1. ארוחת בוקר 2. הצגת נושא היש"מ 3. תדריך בטיחות ונהלים 4. <u>משחק</u> פתיחה- בהפעלת <u>מש"צים</u> 4. <u>תצפית</u>	2. מה מצפה לנו היום? קישור היש"מ לסדנה והצגת המסלול 3. <u>משחקים</u> ונהלים (1): להרים רגליים, ידיים על הכתפיים. 4. <u>פרטים בנוף ומפגשי טבע</u> (2): התייחסות למרכיבי הנוף השונים ומיונם לרובד פיזי, ביוטי ואנושי. תופעות של מפגשי טבע.	מפגשי טבע: ים-יבשה נחלים- חולים	אפשרות נוספת להתייחסות לסביבה: להתבונן בנוף סביב (להתחיל בצפון ולפי כיוון השעון), ולציין פרט בנוף שאליו התחברת ביותר ולנמק.	שעה ורבע	
		<u>יונה הנביא ושליחותו (3)</u> <u>השיר קום לך אל נינוה (4)</u>	<u>פאזל יונה א-ד</u> מסר למנהיגות: אחריותו של יונה לחברה שבה הוא חי.		יש לחלק את הכיתה ל חוליות , כל חוליה תקבל תצורה- פאזל יונה הנביא ושליחותו (3) , המתאר חלק מסיפורו של יונה. על כל חוליה להרכיב את הפאזל. כל חוליה תקריא בתורה, על-פי הסדר הנכון, קטע נבחר. חשוב לחלק את מילות השיר קום לך אל נינוה (4)	30 דק'	נגן +רמקולים
3	מגבעת יונה לנחל לכיש דרך ברכות המים המעוטרות (3)	הליכה	דרך ברכות המים המעוטרות בפסיפסים (5) משימת דרך – משימה תחרותית: זיהוי צמחים,	בירידה ממצוק הכורכר: עזרה הדדית וגילוי אחריות זה כלפי זה.	משימת דרך לאורך כל המסלול <u>מפגש עם מגוון הצומח (6)</u> <u>מפגש עם מגוון העופות ובע"ח (7)</u>	30 דק'	

		סיכום המשימות בדיונות החול.		עופות ובעלי חיים.			
סיפורו של נחל לכיש (9) – תשובות	45 דק'	שימו לב: נקודה זו משתנה משנה לשנה בשל זרימת המים בערוץ בחורף ולכן יתכן ויידרש שינוי במיקום לצורך קיום הפעילות	בהמשך המסלול נתייחס לנושא זה ביתר פירוט.	נחל לכיש – אגן הניקוז של הנחל (10) מהיכן זורם הנחל והיכן הוא נשפך אל הים. מקור השם. הדגשה: נחל מזהם שעבר שיקום.	סיפורו של נחל לכיש (8) והחיים שבו.	נחל לכיש, מעגן הסירות של בית הספר "אורט ימי" (4)	4
	15 דק'	בעלי החיים שבפינת החי: יענים, דישונים, איילים, זברות, יחמורים, ראמים ועוד.	*חלק מבעלי החיים שהובאו לכאן הם בעלי חיים שחיו בארץ בעבר. *בעלי חיים בשבי.	זיהוי בעלי החיים שבמקום.	פינת חי	נחל לכיש פינת החי (5)	
	15 דק'		הייחודיות של השיטה המלבינה (11) בנוף הארץ ישראלי.	הליכה בסבך של השיטה המלבינה, הפסקה.	ארוחת צהריים	השיטה המלבינה (6)	5
	30 דק'	אפשר להתייחס לנושא אקוויפר החוף : שמירה על המים ועל איכותם, וכן לנושא חשיבות השטחים הפתוחים.	מפגש עם מגוון הצומח (6) מפגש עם מגוון העופות ובע"ח (7) סיכום משימת הדרך בדיונות החול.	1. זיהוי צמחים ועקבות בחול. 2. התמודדות של הצמחים ושל בעלי החיים עם הגידול באזור חולי. דיון מסכם למשימה. מעגל של"ח (12) – מפגש טבע וחשיבות השטחים הפתוחים. חידון: נכון ולא-נכון בפארק לכיש (13).	צמחים ועקבות בע"ח בחול מעגל השל"ח	דיונות החולות (7)	6
	20 דק'		בחידון לסיכום ניתן לחלק את הכיתה לשניים		הליכה	מדיונות החול לצומת הרחובות הרצל וז'בוטינסקי (8)	7

המחשות ואמצעי עזר לניהול היש"מ

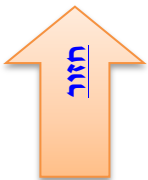
משחקים ונהנים (1)

הצעות למשחקי חברה והפגה

להרים רגליים, ידיים על הכתפיים

המשתתפים עומדים במעגל, מנחה המשחק מגדיר מספר לכל משתתף – מאחד עד ארבע (לפי הסדר: 1, 2, 3, 4 וחוזר חלילה).

המשתתפים מניחים את ידיהם על כתפי העומדים משני צדיהם. כאשר מנחה המשחק מכריז על מספר, על כל בעלי מספר זה להישען על חבריהם ולהרים את הרגליים באוויר. משחק זה מבטא ערכי אחריות הדדית, אמון, עזרה הדדית ושיתוף פעולה.

פרטים בנוף ומפגשי טבע (2)

מיינו את הפרטים בנוף לרבדים

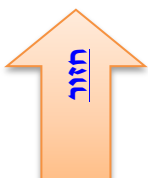
רובד אנושי (מעשה ידי אדם – בעבר ובהווה)	רובד ביוטי (צמחים ובעלי חיים בטבע שיד האדם אינה מעורבת בגידולם)	רובד פיזי (הטבע הדומם שאינו יציר האדם)

מפגשים

ציינו לפחות שתי דוגמות למפגש בין גורמי טבע בסביבה.

1. _____ (תשובה : ים-יבשה)

2. _____ (תשובה : נחל-ים)

יונה הנביא ושליחותו (3) – פאזל

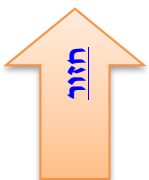
יש להגדיל כל קטע מהקטעים שלהלן ולגזור את הקטעים למספר חלקים שווה. כל חוליה תקבל קטע גזור אחד להרכבה.

על שמו של יונה הנביא נקרא הספר השישי בתְּרֵי-עֶשֶׂר. אין יודעים אם הנביא יונה שעליו מסופר בספר זה הוא הנביא יונה בן אַמְתִּי מִגַּת תִּכְרַם המוזכר בספר מלכים ב, יד, כב-כז, אשר ניבא בימי המלך ירבעם בן יואש (ירבעם השני) במאה השמינית לפני הספירה.

בספר יונה מתואר אירוע שקרה לנביא. באירוע זה עלו בעיות עקרוניות בעניין נבואה. לפי המתואר בספר, ה' ציווה את יונה להינבא נבואת פורענות על נִינְוָה, בירת אשור. הנביא מנסה להתחמק משליחותו ובורח לכיוון הנגדי – לְיָם, אך הוא לומד בדרך הקשה שאין אפשרות להתחמק משליחות אלוהית.

בסופו של דבר, יונה מגיע לנינווה ומנבא לה חורבן בגלל חטאיה הרבים. אנשי נינווה חוזרים בתשובה, ולכן ה' מבטל את עונש החורבן. יונה מגיב על כך בזעם ובכעס, וה' מוכיחו על כך ומלמד אותו על חשיבותה של מידת הרחמים.

סיפור זה מלמד על הַפְּרָדוּקְס הטרגי המטריד את הנביא: כאשר נבואת תִּכְרַם שמנבא נביא משפיעה על המאזינים ומעוררת אותם לשוב בתשובה ולתקן את מעשיהם, דווקא אז העונש שאותו ניבא הנביא אינו מתקיים, והוא מוצג כִּפְדָּאִי. הסיפור מעיד גם על האחריות הרבה המוטלת על הנביא למסור את נבואתו על-אף חששו שמא יתייחסו אליו כאל רמאי. ספר יונה נקרא כהֶפְטָרָה ביום הכיפורים. מפני שנזכרת בו חזרה בתשובה של ציבור שְׁלָם.

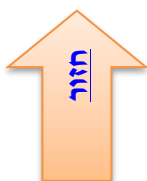

קום לך אל נינווה

מילים: יורם טהרלב
לחן: אלונה טוראל

הלך לו יונה עם תרמיל על השכם,
הלך לו יונה עם כד מים ולחם,
הלך לו עליז כדרכו במשעול,
לפתע שמע מעליו את הקול:

המשך: [באתר שירונט](#)

קנה מצוי

מצוי ברוב היבשות וגדל ברוב סוגי האקלים

מתנן שעיר

מצוי במישור החוף, במדבר יהודה

קידה שעירה

אופיינית לאזור שבו אקלים ים-תיכוני ומדברי

שיטה מלבנה

מוצא העץ באפריקה, באזורים טרופים לחים

סמר מצוי

אופיינית בבתי גידול לחים

רותם המדבר

נפוץ בחולות מישור החוף, בערוצי הנגב ומדבר יהודה, בבקעת הירדן

לענה חד זרעית

מצויה בקרקעות החול במישור החוף ובנגב

אירוס הארגמו

אנדמי לארץ ישראל, נפוץ בחולות ובאדמת כורכר – במישור החוף (מאשדוד ועד בנימינה)

איקליפטוס המקור

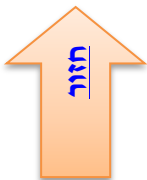

מוצאו באוסטרליה, בית הגידול המתאים לו הוא אזור טרופי למחצה ומדברי למחצה וכן אזורים ממוזגים

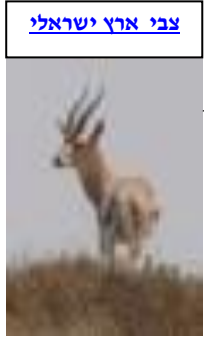
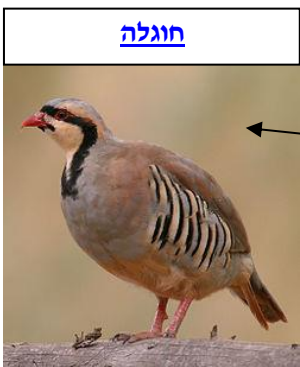
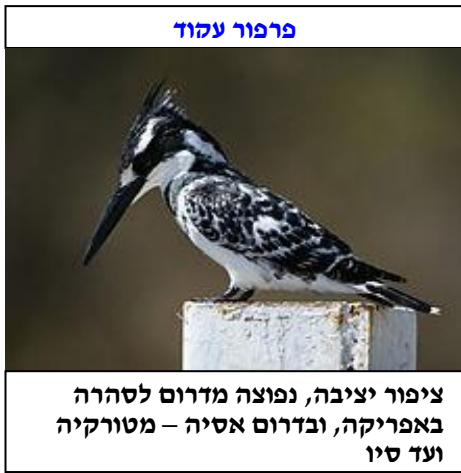
פטל קדוש

נפוץ במרבית חלקי הארץ שאינם מדבריים – גדל בסביבה לחה, על גדות נחלים ומעיינות

מפגש עם מגוון העופות ובעלי החיים בשמורת נחל לכיש אשדוד (7) מאת: רונית בין
 תמונות מתוך ויקיפדיה

משימה לתלמידים

בעזרת התמונות, זהו את הצמחים ואת בעלי החיים שתראו לאורך המסלול. רשמו את שמות הצמחים ובעלי החיים שזיהיתם.

למורה

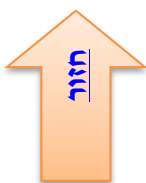
שאלות לסיכום המשימה שביצעו התלמידים במהלך המסלול. הסיכום ייעשה בדיונות החול (תחנה מספר 7)

* אילו צמחים, עופות ובעלי חיים ראיתם לאורך המסלול?

* מה למדתם מהתמונות, מהמידע ומפרטי הטבע שראיתם לאורך המסלול בנושא מפגש טבע?

* לדעתכם, מדוע יש מגוון מיוחד של צמחים, של עופות ושל בעלי חיים באזור זה?

הערה: יש להדגיש את נושא המגוון ואת המפגש בין גורמי טבע שונים: בין אזורי אקלים שונים, בין פריטי טבע מארצות מוצא שונות, בין בתי גידול שונים.

סיפורו של נחל

סיפורו של נחל לכיש (8)

" ל " " לכיש, הוא נחל ש" "

" הבן הרביעי של יעקב אבינו " כ- " י " ק"מ

מערבית לחברון, אגן ההיקוות של נחל לכיש משתרע על שטח

של כ-1020 קמ"ר ואורכו כ- " ק"מ.

עובר ל "כדור" תל לכיש (ומכאן שמו). נמשך צפונה

ב "מקום נמוך" ההר עובר מתחת ל" "

עד לפה"

שעליו עובר כביש 4 תל אביב- ל" בושח " נכנס לתחום

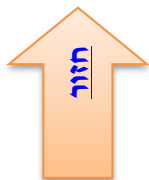
העיר "אח של אבא" ובא אל " לא יבשה - אמצעי "

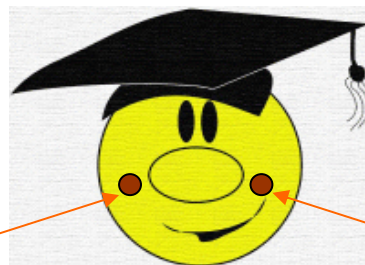
דרומית, בין גבעת " לנמל אשדוד. "

"חלוקי" לכיש נקרא בחלקו שבאזור לכיש - בשם הערבי ואדי קביבה, כשם כפר שהיה על גדותיו, ובחלקו שבאזור אשדוד – ואדי "ההפך ממלח עם רוק", כשם הכפר שהיה בקרבתו, "לקראת שקיעה- ההפך ממלח עם רוק."

" ממני המורה לשל"ח. "

לסיום " נקודת "

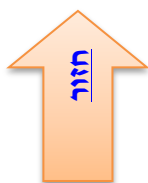
סיפורו של נחל

נחל לכיש הוא נחל שראשיתו לרגלי הרי יהודה כ-10 קילומטר מערבית לחברון. אגן ההיקוות של נחל לכיש משתרע על שטח של כ-1020 קמ"ר ואורכו כ-70 ק"מ.

הנחל עובר לרגלי תל לכיש (ומכאן שמו), נמשך צפונה בשפלת ההר, עובר מתחת לגשר עד הלום שעליו עובר כביש 4 – בין תל-אביב לאשקלון, נכנס לתחום העיר אשדוד ומגיע אל הים התיכון בין גבעת יונה לנמל אשדוד.

נחל לכיש נקרא בחלקו שבאזור לכיש בשם הערבי "ואדי קביבה", כשם כפר שהיה על גדותיו, ובחלקו שבאזור אשדוד – "ואדי סוכריר", כשם הכפר שהיה בקרבתו: ערב סוכריר.

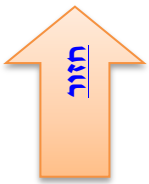
לסיום, חן חן, ממני המורה לשל"ח.

נחל לכיש – אגן הניקוז של הנחל (10)

שרטוט אגן הניקוז של נחל לכיש בתוך ד"ר ששון, אבי, לזכור ולשמור גשר עד הלום.

אתר [מכללת אפרתה לחינוך](#)

שיטה מלבינה (11)

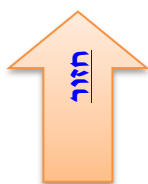
השיטה המלבינה מצויה בישראל בשבעה מקומות שונים המרוחקים זה מזה. בשמורת "מבוא אשדוד" צומחת השיטה המלבינה בריכוז הגדול בישראל.

השיטה המלבינה היא שריד מהצומח הטרופי ששלט בארץ ישראל בתקופה שהאקלים כאן היה חם ולח. לכן היא נפוצה בארץ במקומות שבהם יש לעץ מים זמינים, כמו מי תהום גבוהים, נוסף על מי הגשם.

השיטה המלבינה, שמוצאה אפריקאי, מעניקה לנוף מראה של נוף ערבה. היא גדלה בארץ בעיקר במישור החוף הדרומי,

גבול תפוצתה הצפוני הוא תל שימרון שבעמק יזרעאל.

שיא פריחתה של השיטה המלבינה הוא בחודש מאי. בארץ, העץ אינו מתרבה מזרעיו, זאת מפני שכמות הפריחה בה וכושר ייצור הזרעים שלה נמוכים. לכן הרבייה שלו היא וגטטיבית, כלומר: מקנה או משורש. בשל כך כל ריכוז של הצמח זהה לחלוטין מבחינה גנטית, ומשום כך הצמח גדל בריכוזים.

מעגל השל"ח (12)

מהו מעגל השל"ח

דיון במסר הערכי

המסר הערכי
באחריותי לפעול לשמירה על הטבע והסביבה הייחודיים לארץ ישראל, לשיפור איכות חיי ולמען הדורות הבאים.

כללי שיחה

- א. שיחה במעגל.
- ב. דיבור ברשות.
- ג. משפט קצר.
- ד. הקשבה.
- ה. תגובה עניינית ולא-שיפוטית.

שאלות מנחות

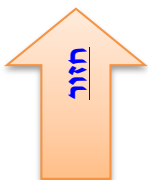
1. מה למדנו היום שהיה חדש עבורך?
2. אילו תופעות המבטאות את המפגש בין גורמי טבע המיוחד לארץ ישראל נצפו לאורך המסלול?
3. מה מאפשר את המפגש הזה ובמה זה מייחד את ארץ ישראל?
4. לדעתכם, מה החשיבות של אזורים פתוחים לצומח ולבעלי החיים?
5. מה משמעותו של משפט זה עבורכם: "אם הטבע ישמש לך מורה, הרי תהיה נפשך גדולה" (גיתה)?
6. החשיבות של אזורים פתוחים משמעותית לאדם כמו לצומח ולבעלי החיים. אזורים פתוחים הם צורך קיומי גם עבור האדם.

אילו צרכים של האדם מאיימים על שמירת שטחים פתוחים? (יש להתייחס לדוגמות שעלו

במסלול היש"מ.)

7. מה אתם יכולים לעשות על מנת להביא למודעות את החשיבות של שמירת האיזון בין השימור

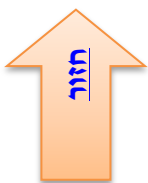
והפיתוח למען איכות חיינו ולמען הדורות הבאים?

נכון ולא-נכון בפארק לכיש אשדוד (13)

חידון בצורת משחק "איקס-עיגול" בין שתי קבוצות

- עץ האיכליפטוס ידוע בכך שהוא אוגר הרבה מים. **נכון**
- מישור החוף הדרומי כולל גם את אזור השרון. **לא-נכון** (אזור זה שייך למישור חוף יהודה).
- המילה "חלחול" משמעותה מקום חלול המאפשר חדירה של מים לצינור המרובה. **לא-נכון** (משמעותה חדירה של מים דרך סלע או דרך אדמה עד למי תהום).
- שטחי החולות בדרום רחבים יותר כי משם מגיעים החולות ושם הם אינם נחסמים על-ידי רצועת ההר. **נכון**
- קשה לגדל גידולים חקלאיים בחולות כי המים מחלחלים מהר, לפני שהם מספיקים להשקות את הצמחים. **נכון**
- בחוף הים נפוצות רוחות הנושאות עמן טיפות מי ים הנקראות רסס. **נכון**
- לצמחים החיים באזור זה אין מנגנוני הגנה שעוזרים להם להתקיים, וטיפות המלח הנוחתות על איבריהם הן העוזרות להם. **לא-נכון** (הצמחים החיים באזור זה פיתחו מנגנוני הגנה שעוזרים להם: עלים חלקים-שעווניים, עלים שעירים ומלוחים, עלים בשרניים – המסוגלים לספוג כמות מים גדולה; צמצום פעילות הפריחה; הצמחת קוצים במקום עלים וכד').
- חלק ניכר מהנחלים שבמישור החוף, שבעבר זרמו בהם מים מתוקים כל ימות השנה, מזוהמים היום בשפכים. **נכון**
- מלחה היא מקום שבו מי מעיינות מלוחים, או מי תהום הקרובים לפני השטח, מתאדים ומותירים את המלחים שהיו מומסים בהם על גבי הקרקע. **נכון**
- לבעלי חיים אין אפשרות להתקיים בחולות כי אין להם מים וצל והם שוקעים בחול. **לא-נכון** (ההתאמה של בעלי חיים לאזורי החולות מתבטאת, בדרך כלל, במבנה הגפיים שלהם ובאופן תנועתם בחול – הקטנת שטח המגע עם החול על-ידי רגליים צרות, ארוכות ושעירות).
- מוצאה של השיטה המלבינה הוא בצפון אירופה. **לא-נכון** (באפריקה).

ביבליוגרפיה מומלצת

- ב', רענן (עורך) (1990), "אשדוד – גיאוגרפיה, היסטוריה, טבע, מסלולי טיול. לקט מאמרים", תל אביב: החברה להגנת הטבע.
- גרסטנפלד, מ' (2002), איכות הסביבה במסורת היהודית, עולם בר-קיימא, ירושלים: מכון ירושלים לחקר ישראל.
- ס', בן-יוסף (עורך) (2001), מדריך ישראל החדש – כרך 9: מישור החוף הדרומי ופלשת, ירושלים, תל אביב: הוצאת משרד הביטחון וכתר.
- רענן, ב' (2000), "אשדוד 2000", תל אביב: החברה להגנת הטבע.
- שגיא יי (תשס"ג), "השטחים הפתוחים – בסיס לשמירה על דמותה של הארץ", בתוך: יי, שפינר ויי, רוזנסון (עורכים), מקורות על מקומות – מורשת ישראל בשדה, ירושלים: החברה להגנת הטבע ומינהל חברה ונוער, עמ' 269-274.
- שימור חולות מישור החוף – מסמך מדיניות, [מכון דש"א – דמותה של א"י](#).
- שפינר, יי ורוזנסון, יי (תשס"ג), "שמירת החי והצומח במקורות היהודיים", בתוך: מקורות על מקומות – מורשת ישראל בשדה, ירושלים: החברה להגנת הטבע בשיתוף מינהל חברה ונוער, גף של"ח, עמ' 243-250.

קישורים אינטרנטיים נוספים

- [השטחים הפתוחים](#) – מכון דש"א (דמותה של א"י), כולל מצגת.
- [זיהום נחלים](#).
- [חולות מישור החוף בארץ ישראל](#).
- [חשיבות השטחים הפתוחים – סרט הסברה](#).
- [נחל לכיש – זיהום הנחל](#) – יוטיוב.
- [סבבה, שומרים על הסביבה](#) – אתר ממשל זמין לילדים.
- [פארק לכיש](#).
- [פארק לכיש אשדוד](#).

- [פריחה בחולות אשדוד.](#)
- [שמורת חולות אשדוד.](#)

